

CURSUL 11: INELE ȘI CORPURI

G. MINCU

1. CORPURI

Definiția 1. Inelul unitar R se numește **corp** dacă sunt îndeplinite condițiile:

- i) $1 \neq 0$.
- ii) orice element nenul al lui R este inversabil.

Observația 2. Orice corp este inel integrău.

Exemplul 3. Conform proprietăților cunoscute de la școala generală sau de la liceu, $(\mathbb{Q}, +, \cdot)$, $(\mathbb{R}, +, \cdot)$, $(\mathbb{C}, +, \cdot)$ sunt corpuri comutative. $(\mathbb{Z}, +, \cdot)$ nu este corp, deoarece $2 \in \mathbb{Z}$ este nenul și neinvertibil.

Exemplul 4. Întrucât $U(\mathbb{Z}_n) = \{a \in \mathbb{Z}_n : (a, n) = 1\}$, deducem că inelul $\mathbb{Z}_n$ este corp dacă și numai dacă n este număr prim.

Definiția 5. Fie R un inel. O submulțime nevidă K a lui R se numește **subcorp** al lui R dacă K este corp în raport cu operațiile induse de cele de pe R .

Propoziția 6. Fie K un corp. O submulțime L a lui K cu cel puțin două elemente este subcorp al lui K dacă și numai dacă sunt îndeplinite condițiile:

- i) $\forall x, y \in L \quad x - y \in L$ și
- ii) $\forall x, y \in L \setminus \{0\} \quad xy^{-1} \in L$.

Propoziția 7. Fie K un corp și L_α , $\alpha \in A$ subcorpuri ale acestuia. Atunci, $P_K = \bigcap_{\alpha \in A} L_\alpha$ este subcorp al lui K .

Definiția 8. Un corp care nu admite subcorpuri proprii se numește **corp prim**.

Observația 9. Dat fiind un corp K , subcorpul său P_K este corp prim. El se numește **subcorpul prim** al lui K .

Fie K un corp de caracteristică $n \in \mathbb{N}^*$ și P_K subcorpul său prim. Atunci, $1 \in P_K$, deci $\mathcal{M} = \{1, 1 + 1, \dots, \underbrace{1 + 1 + \dots + 1}_n\} \subset P_K$. Este

ușor de văzut că

$$\begin{aligned} \underbrace{(1+1+\cdots+1)}_u - \underbrace{(1+1+\cdots+1)}_v &= \underbrace{1+1+\cdots+1}_{u-v \pmod n} \quad \text{și} \\ \underbrace{(1+1+\cdots+1)}_u \underbrace{(1+1+\cdots+1)}_v &= \underbrace{1+1+\cdots+1}_{uv \pmod n}. \end{aligned}$$

De aici deducem că $\varphi : \mathbb{Z}_n \rightarrow P_K$, $\varphi(\hat{a}) = \underbrace{1+1+\cdots+1}_a$ este mor-

fism de inele. Surjectivitatea acestuia fiind evidentă, din $|\mathbb{Z}_n| = |P_K|$ obținem și injectivitatea. Așadar, inelele $\mathbb{Z}_n$ și P_K sunt izomorfe. Rezultă că $\mathbb{Z}_n$ este inel integru, de unde deducem că n este număr prim. Am obținut prin urmare:

Propoziția 10. Caracteristica unui corp este fie zero, fie număr prim.

Propoziția 11. Dacă K este un corp de caracteristică $p > 0$, atunci subcorpul său prim este izomorf cu $\mathbb{Z}_p$.

Avem un rezultat comparabil și pentru corpurile de caracteristică zero:

Propoziția 12. Dacă K este un corp de caracteristică zero, atunci subcorpul său prim este izomorf cu $\mathbb{Q}$.

Temă: Demonstrați propoziția 12!

Din cele de mai sus rezultă și:

Propoziția 13. Singurul tip de corp prim de caracteristică p este $\mathbb{Z}_p$. Singurul tip de corp prim de caracteristică zero este $\mathbb{Q}$.

Exemplul 14. Considerăm submulțimea $\mathcal{H} = \left\{ \begin{pmatrix} a & b \\ -\bar{b} & \bar{a} \end{pmatrix} : a, b \in \mathbb{C} \right\}$ a lui $\mathcal{M}_2(\mathbb{C})$. Se constată că $\mathcal{H}$ este o parte stabilă a lui $\mathcal{M}_2(\mathbb{C})$ în raport cu adunarea și cu înmulțirea matricelor. În raport cu legile induse, $\mathcal{H}$ are o structură de corp.

Definiția 15. Corpul (necomutativ!) din exemplul anterior se numește **corpul cuaternionilor**. El se notează de obicei cu $\mathbb{H}$.

Exemplul 16. Fie R un domeniu de integritate. Pe $R \times (R \setminus \{0\})$ introducem relația $\sim$ astfel: $(a, s) \sim (b, t)$ dacă și numai dacă $at = bs$. Se constată că această relație este de echivalență.

Notăm cu $\frac{a}{s}$ clasa elementului $(a, s) \in R \times (R \setminus \{0\})$ în raport cu relația $\sim$ și cu M mulțimea factor $R \times (R \setminus \{0\}) / \sim$.

Pe M introducem operațiile $\frac{a}{s} + \frac{b}{t} = \frac{at + bs}{st}$ și $\frac{a}{s} \cdot \frac{b}{t} = \frac{ab}{st}$.

Este ușor de văzut că aceste operații sunt corect definite și că $(M, +, \cdot)$ este un corp comutativ.

Definiția 17. Corpul construit în exemplul anterior se numește **corpul de fracții al domeniului R** . O notatie frecvent folosită pentru acest corp este $Q(R)$.

Exemplul 18. Corpul de fracții al lui $\mathbb{Z}$ este $\mathbb{Q}$.

Definiția 19. Dacă K este corp comutativ, corpul de fracții al lui $K[X]$ se numește **corpul de fracții raționale în nedeterminata X cu coeficienți în K** și se notează $\mathbf{K}(X)$.

Observația 20. $K(X) = \left\{ \frac{f}{g} : f, g \in K[X], g \neq 0 \right\}$.

Observația 21. Dat fiind un domeniu de integritate R , funcția $j_R : R \rightarrow Q(R)$, $j_R(a) = \frac{a}{1}$ este un morfism injectiv și unitar de inele.

Propoziția 22. (Proprietatea de universalitate a corpului de fracții al unui domeniu de integritate) Fie R un domeniu de integritate. Pentru orice inel unitar S și orice morfism unitar de inele $u : R \rightarrow S$ cu proprietatea că $\text{Im } u \setminus \{0\} \subset U(S)$ există un unic morfism de inele unitare $v : Q(R) \rightarrow S$ cu proprietatea $v \circ j_R = u$.

Demonstrație: Presupunând mai întâi că există un morfism v ca în concluzia propoziției, constatăm că, dat fiind $x = \frac{a}{s} \in Q(R)$, condițiile din enunț implică $v(f) = u(a)u(s)^{-1}$, de unde unicitatea lui v . Definind acum v prin formula anterioară, constatăm cu ușurință că el este corect definit și morfism unitar de inele, ceea ce justifică și afirmația de existență din enunț. $\square$

Definiția 23. Fie K și L două corpuri. Funcția $f : K \rightarrow L$ se numește **morfism de corpuri** dacă este morfism unitar de inele.

Exemplul 24. $i_1 : \mathbb{Q} \rightarrow \mathbb{R}$, $i_1(x) = x$, $i_2 : \mathbb{Q} \rightarrow \mathbb{C}$, $i_2(x) = x$, $i_3 : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$, $i_3(x) = x$, $i_4 : \mathbb{Q} \rightarrow \mathbb{Q}(\sqrt{2})$, $i_4(x) = x$ și $i_5 : \mathbb{C} \rightarrow \mathbb{C}$, $i_5(z) = \bar{z}$ sunt câteva exemple imediate de morfisme de corpuri.

Exemplul 25. Pentru orice corp K , id_K este automorfism de corpuri.

Exemplul 26. $\alpha : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{H}$, $\alpha(a) = \begin{pmatrix} a & 0 \\ 0 & a \end{pmatrix}$ este un morfism de corpuri.

Observația 27. Fie K un corp comutativ de caracteristică $p > 0$. Pentru orice $x \in K$ are loc relația

$$px = \underbrace{x + x + \cdots + x}_p = x \underbrace{(1 + 1 + \cdots + 1)}_p = 0.$$

Mulțumită comutativității, pentru orice $x, y \in K$ are loc

$$(xy)^p = x^p y^p.$$

Numărul p fiind prim, avem $p \mid \binom{p}{k}$ pentru orice $k \in \{1, 2, \dots, p-1\}$.

Prin urmare, pentru orice $x, y \in K$ are loc relația

$$(x + y)^p = \sum_{k=0}^p \binom{p}{k} x^{p-k} y^k = x^p + y^p.$$

Drept consecință a acestei observații, obținem

Exemplul 28. Fie K un corp comutativ de caracteristică $p > 0$. Atunci, $\varphi : K \rightarrow K$, $\varphi(x) = x^p$ este un endomorfism de corpuri.

Definiția 29. Endomorfismul din exemplul anterior se numește **endomorfismul lui Frobenius**.

Se constată cu ușurință că toate morfismele din exemplele prezentate sunt injective (temă!). Aceasta este consecința unui fapt mai general, și anume:

Propoziția 30. Orice morfism de corpuri este injectiv.

(Temă: demonstrați această propoziție!)

Încheiem paragraful referitor la corpuri cu enunțul unui rezultat foarte interesant, pentru a cărui demonstrație cititorul interesat este invitat să consulte, de pildă, [2]:

Teorema lui Wedderburn. Orice corp finit este comutativ.

2. IDEALE

Definiția 31. Fie R un inel, iar I o submulțime nevidă a lui R .

Spunem că I este **ideal stâng** al lui R dacă sunt îndeplinite condițiile:

- i) $\forall x, y \in I \ x - y \in I$.
- ii) $\forall a \in R \ \forall x \in I \ ax \in I$.

Definiția 32. Fie R un inel, iar I o submulțime nevidă a lui R .

Spunem că I este **ideal drept** al lui R dacă sunt îndeplinite condițiile:

- i) $\forall x, y \in I \ x - y \in I$.
- ii) $\forall a \in R \ \forall x \in I \ xa \in I$.

Definiția 33. Fie R un inel, iar I o submulțime nevidă a sa. I se numește **ideal bilateral** al lui R dacă este atât ideal stâng, cât și ideal drept al lui R .

Observația 34. Orice ideal al unui inel R este subgrup aditiv al lui R .

Observația 35. Dacă inelul R este comutativ, orice ideal stâng al său este și ideal drept, iar orice ideal drept al său este și ideal stâng.

Exemplul 36. Orice inel are ca ideale bilaterale pe $\{0\}$ și pe el însuși.

Exemplul 37. Mulțimea idealelor lui $\mathbb{Z}$ este $\{n\mathbb{Z} : n \in \mathbb{N}\}$.

Exemplul 38. Mulțimea idealelor lui $\mathbb{Z}_n$ este $\{\widehat{d} \cdot \mathbb{Z}_n : d|n\}$.

Exemplul 39. Fie k un corp comutativ. Mulțimea idealelor lui $k[X]$ este $\{fk[X] : f \in k[X]\}$.

Demonstrație: Fie k un corp comutativ și I un ideal al lui $k[X]$. Dacă $I = \{0\}$, atunci $I = 0k[X]$. În caz contrar, mulțimea $I \setminus \{0\}$ este nevidă; fie $f \in I \setminus \{0\}$ un polinom de grad minim. Evident, $fk[X] \subset I$. Fie $g \in I$. Conform teoremei de împărțire cu rest, există $q, r \in k[X]$ astfel încât $g = fq + r$ și $\text{grad } r < \text{grad } f$. Din aceste relații rezultă mai întâi că $r \in I$, iar apoi, datorită alegerii lui f , că $r = 0$. Prin urmare, $g = fq$, deci $g \in fk[X]$. $\square$

Exemplul 40. i) Fie R și S două inele, iar I și J ideale de același tip ale lui R , respectiv S . Atunci, $I \times J$ este ideal de același tip al lui $R \times S$.

ii) Dacă R și S sunt inele unitare, iar I este ideal în $R \times S$, atunci există idealele I_R și I_S în R , respectiv în S , de același tip cu I , astfel încât $I = I_R \times I_S$.

Exercițiul 41. i) Generalizați afirmațiile din exemplul 40 la cazul a n inele ($n \in \mathbb{N}^*$).

ii) Demonstrați afirmațiile din exemplul 40.

Problemă suplimentară: Rămân adevărate afirmațiile din exemplul 40 pentru o infinitate de inele?

Exemplul 42. Fie R un inel. Atunci, $I = \left\{ \begin{pmatrix} a & 0 \\ b & 0 \end{pmatrix} : a, b \in R \right\}$ este ideal stâng al lui $\mathcal{M}_2(R)$, dar nu este ideal drept al acestui inel.

Exercițiul 43. Dați exemplu de ideal drept al unui inel care să nu fie ideal stâng al acelui inel!

Propoziția 44. Fie R un inel și I un ideal stâng (respectiv, drept) al său. Dacă I conține un element inversabil la stânga (respectiv, la dreapta), atunci $I = R$.

Demonstrație: Fie I un ideal stâng al inelului R , iar $a \in I$ un element inversabil la stânga. Fie $r \in R$. Atunci, $r = (ra^{-1})a \in I$. Prin urmare, $I = R$. $\square$

Exercițiul 45. Demonstrați afirmația referitoare la ideale la dreapta din propoziția anterioară!

Corollary 46. Dacă inelul R este corp, atunci singurele sale ideale sunt $\{0\}$ și R .

Exercițiul 47. Este adevărată reciproca afirmației din corolarul 46?

Exemplul 48. Fie R un inel și I, J ideale (stângi, drepte, respectiv bilaterale) ale lui R . Atunci $\{a + b : a \in I, b \in J\}$ este ideal (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui R .

Definiția 49. Idealul definit în exemplul 48 se numește **suma** idealelor I și J .

Exercițiul 50. Definiți suma mai multor ideale!

Propoziția 51. Fie R un inel și $(I_\alpha)_{\alpha \in A}$ o familie de ideale (stângi, drepte, respectiv bilaterale) ale sale. Atunci, $\bigcap_{\alpha \in A} I_\alpha$ este ideal (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui R .

Exercițiul 52. Demonstrați propoziția 51!

Definiția 53. Fie R un inel și $M \subset R$. Prin **idealul (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui R generat de M** înțelegem intersecția tuturor idealelor (stângi, drepte, respectiv bilaterale) ale lui R care conțin pe M .

Observația 54. Fie R un inel și $M \subset R$. Idealul (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui R generat de M este cel mai mic ideal (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui R care conține M .

Notăm de obicei cu (M) idealul bilateral al lui R generat de M .

Propoziția 55. Fie R un inel unitar și $M \subset R$. Atunci:

i) Idealul stâng al lui R generat de M este

$$\left\{ \sum_{i=1}^n a_i x_i : n \in \mathbb{N}, a_i \in R, x_i \in M \right\}.$$

ii) Idealul drept al lui R generat de M este

$$\left\{ \sum_{i=1}^n x_i a_i : n \in \mathbb{N}, a_i \in R, x_i \in M \right\}.$$

iii) Idealul bilateral al lui R generat de M este

$$\left\{ \sum_{i=1}^n a_i x_i b_i : n \in \mathbb{N}, a_i, b_i \in R, x_i \in M \right\}.$$

Demonstrație: Notăm cu (M) idealul stâng generat de M și cu I mulțimea $\left\{ \sum_{i=1}^n a_i x_i : n \in \mathbb{N}, a_i \in R, x_i \in M \right\}$. Este evident că $I \subset (M)$. Pe de altă parte, deoarece $I \leq^s R$ și $M \subset I$, obținem și $(M) \subset I$. Celelalte două afirmații se probează analog. $\square$

Definiția 56. Dacă R este un inel, iar a un element al său, atunci idealul (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui R generat de $\{a\}$ se numește **ideal** (stâng, drept, respectiv bilateral) **principal** ale lui R .

Observația 57. Dacă R este un inel, iar a un element al său, atunci: Idealul stâng principal al lui R generat de a este egal cu Ra . Idealul drept principal al lui R generat de a este egal cu aR . Idealul bilateral principal al lui R generat de a este egal cu RaR . Pentru acest ideal se folosește de obicei notația (a) .

3. SUBINELE, IDEALE ȘI MORFISME

Propoziția 58. Fie $f : R \rightarrow S$ un morfism de inele. Atunci:

- i) Dacă R' este subinel al lui R , atunci $f(R')$ este subinel al lui S .
- ii) Dacă S' este subinel al lui S , atunci $f^{-1}(S')$ este subinel al lui R .
- iii) Dacă J este ideal (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui S , atunci $f^{-1}(J)$ este ideal (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui R .
- iv) Dacă f este surjectiv, iar I este ideal (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui R , atunci $f(I)$ este ideal (stâng, drept, respectiv bilateral) al lui S .

Definiția 59. Fie $f : R \rightarrow S$ un morfism de inele. Numim **nucleul** lui f , și notăm $\ker f$, mulțimea $\{a \in R : f(a) = 0\}$.

Observația 60. Conform propoziției 58, dacă $f : R \rightarrow S$ este un morfism de inele, atunci $\ker f$ este ideal bilateral al lui R .

Propoziția 61. Morfismul de inele $f : R \rightarrow S$ este injectiv dacă și numai dacă $\ker f = \{0\}$.

Exercițiul 62. Demonstrați această propoziție!

Exercițiul 63. Folosind propoziția 61, redemonstrați faptul că orice morfism de corpuri este injectiv!

Teorema de corespondență pentru ideale. Fie $f : R \rightarrow S$ un morfism surjectiv de inele. Notăm cu $\mathcal{M}$ mulțimea idealelor lui R care conțin $\ker f$ și cu $\mathcal{N}$ mulțimea idealelor lui S . Atunci aplicațiile $\Phi : \mathcal{M} \rightarrow \mathcal{N}$, $\Phi(I) = f(I)$ și $\Psi : \mathcal{N} \rightarrow \mathcal{M}$, $\Psi(J) = f^{-1}(J)$ sunt inverse una celeilalte.

4. INEL FACTOR

4.1. Construcția inelului factor. Fie R un inel, iar I un ideal bilateral al lui R . Cum I este subgroup normal al grupului $(R, +)$, putem construi grupul factor R/I . Dacă $\widehat{a} = \widehat{a'}$ și $\widehat{b} = \widehat{b'}$ în acest grup, atunci $a - a' \in I$ și $b - b' \in I$, de unde deducem că $ab - a'b' = a(b - b') + (a - a')b' \in I$, deci $\widehat{ab} = \widehat{a'b'}$ în R/I . Prin urmare, operația $\widehat{a} \cdot \widehat{b} = \widehat{ab}$ este corect definită pe R/I .

Exercițiul 64. Arătați că $(R/I, +, \cdot)$ este inel.

Definiția 65. Inelul $(R/I, +, \cdot)$ se numește inelul factor al lui R în raport cu idealul bilateral I .

Observația 66. Date fiind un inel R și un ideal bilateral I al acestuia, inelul factor R/I are:

- mulțimea subiacentă $\{a + I : a \in R\}$,
- adunarea $(a + I) + (b + I) = (a + b) + I$, și
- înmulțirea $(a + I)(b + I) = (ab) + I$.

Notăție uzuală: Vom folosi frecvent atunci când lucrăm în inelul R/I notația $\widehat{a}$ în loc de $a + I$. Cu această notație, observația anterioară se rescrie astfel:

Observația 67. Date fiind un inel R și un ideal bilateral I al acestuia, inelul factor R/I are:

- mulțimea subiacentă $\{\widehat{a} : a \in R\}$,
- adunarea $\widehat{a} + \widehat{b} = \widehat{a + b}$, și
- înmulțirea $\widehat{a}\widehat{b} = \widehat{ab}$.

Observația 68. În inelul factor R/I avem:

- $\widehat{a} = \widehat{b} \Leftrightarrow a - b \in I$
- $\widehat{a} = \widehat{0} \Leftrightarrow a \in I$.

Exemplul 69. Dat fiind $n \in \mathbb{N}$, inelul factor $\frac{\mathbb{Z}}{n\mathbb{Z}}$ este $\mathbb{Z}_n$.

Propoziția 70. Fie R un inel, iar I un ideal bilateral al lui R . Atunci:

- i) Dacă R este comutativ, atunci R/I este comutativ.
- ii) Dacă R este unitar, atunci R/I este unitar (cu unitatea $1 + I$).

Exercițiul 71. Demonstrați propoziția 70.

Propoziția 72. Fie R un inel (unitar), iar I un ideal bilateral al lui R . Atunci, $\pi : R \rightarrow R/I$, $\pi(a) = a + I$ este morfism (unitar și) surjectiv de inele. În plus, $\ker \pi = I$.

Exercițiul 73. Demonstrați propoziția 72.

Definiția 74. Morfismul π din propoziția 72 se numește **proiecția** (sau **surjecția**) **canonică** a lui R pe R/I .

Proprietatea de universalitate a inelului factor. Fie R un inel, I un ideal bilateral în R , $\pi : R \rightarrow R/I$ proiecția canonică, iar $f : R \rightarrow S$ un morfism de inele. Atunci:

- i) Dacă $\ker \pi \subset \ker f$, atunci există un unic morfism de inele $u : R/I \rightarrow S$ cu proprietatea $f = u \circ \pi$.
- ii) u este injectiv dacă și numai dacă $\ker \pi = \ker f$.
- iii) u este surjectiv dacă și numai dacă f este surjectiv.

5. TEOREMA FUNDAMENTALĂ DE IZOMORFISM PENTRU INELE

Teorema fundamentală de izomorfism pentru inele.

Fie $f : R \rightarrow S$ un morfism de inele. Atunci, $\tilde{f} : \frac{R}{\ker f} \rightarrow \text{Im } f$,

$\tilde{f}(\hat{a}) = f(a)$ este un izomorfism. Deci, $\frac{R}{\ker f} \xrightarrow{\sim} \text{Im } f$.

Demonstrație: Dacă $\hat{a} = \hat{b}$, atunci $a - b \in \ker f$, deci $f(a - b) = 0$, de unde $f(a) = f(b)$. Prin urmare, $\tilde{f}$ din enunț este corect definită. $\tilde{f}$ este în mod evident morfism surjectiv de inele. $\ker \tilde{f} = \{\hat{a} \in R/\ker f : \tilde{f}(\hat{a}) = \hat{0}\} = \{\hat{a} \in R/\ker f : f(a) = 0\} = \{\hat{a} \in R/\ker f : a \in \ker f\} = \{\hat{0}\}$, deci $\tilde{f}$ este și injectivă. $\square$

Corollary 75. Fie $n, d \in \mathbb{N}$ cu $d|n$. Atunci, $\frac{\mathbb{Z}_n}{d\mathbb{Z}_n} \xrightarrow{\sim} \mathbb{Z}_d$.

Exercițiul 76. Demonstrați corolarul 75.

Corollary 77. Fie R, S două inele, iar I și J ideale bilaterale ale lui R , respectiv S . Atunci, $\frac{R \times S}{I \times J} \xrightarrow{\sim} \frac{R}{I} \times \frac{S}{J}$.

Exercițiul 78. Demonstrați corolarul 77.

Lema chineză a resturilor. Fie R un inel comutativ și unitar și I, J două ideale ale lui R cu proprietatea că $I + J = R$. Atunci,

$$\frac{R}{I \cap J} \xrightarrow{\sim} \frac{R}{I} \times \frac{R}{J}.$$

BIBLIOGRAFIE

- [1] T. Dumitrescu, *Algebră*, Ed. Universității din București, 2006.
- [2] I. D. Ion, N. Radu, *Algebră*, Ed. Universității din București, 1981.
- [3] C. Năstăsescu, C. Niță, C. Vraciu, *Bazele algebrei*, Ed. Academiei, București, 1986.